

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΙ ΟΓ' - ΟΔ'

ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

ΤΩ ΚΑΘΗΓΗΤῃ ΝΙΚΟΛΑΩ Β. ΤΩΜΑΔΑΚῃ

Προέδρῳ τῆς Ἑταιρείας καὶ διευθυντῇ τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΥΡΤΙΔῆ
1972-1973

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ

Καίτοι ὁ Ἐρωτόκριτος ἐγένετο ἀντικείμενον ἐπανειλημμένης ἐξετάσεως καὶ πολλαὶ μελέται ἔχουν γραφῆ περὶ τούτου, ἐν τούτοις παράφρασις φέρουσα τὸν τίτλον «Ἐρωτόκριτος Βικεντίου Κορνάρου. Παραφρασθεὶς ὑπὸ Κ. Σ. Ἐν Ἡρακλείῳ (Κρήτης) 1906», παρέμεινε τελείως ἀγνώστος εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε μελετητὰς τοῦ ἔργου.

Τὸ μοναδικόν, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἀντίτυπον τῆς παραφράσεως ταύτης κατέχει σήμερον ὁ καθηγητὴς κ. Νικόλαος Τωμαδάκης, ὅστις εὐγενῶς ἔθηκε τοῦτο εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν.

1. "Ὅρα κυρίως: Ἄντ. Γιάνναρη, Περὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1889. — Ν. Γ. Πολίτου, Ἐρωτόκριτος, «Λογογραφία» Α', 1909, σσ. 19 - 70. — Στ. Ξανθοῦδίδου, «Εἰσαγωγή» εἰς τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ «Ἐρωτοκρίτου». Ἱεράκλειον Κρήτης 1915, σσ. I - CLXXX. — H. P o r n o t, Études de littérature grecque moderne. Deuxième Série, Paris 1918, σσ. 65 - 82. — J. M a v r o g o r d a t o, «The Erotokritos, with an Introduction by Stephen Gaselee». Oxford, University Press, 1929. — Δ. Ζακυθινόυ, «Ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ρωμιοσύνη», Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος 1931, σσ. 70 - 76. — Μαν. Κριαρᾶ, Γλωσσικὰ σημειώματα εἰς «Ἐρωτόκριτον», «Byzantinische - Neugriechische Jahrbücher X[-XI], 1932 - 1934, σσ. 407 - 412. — N. C a r t o j a n, Poema erotană Erotocrit în literatură românească și izvorul ei necunoscut. București 1935 (Academia Romană. Memoriile secțiunii literare, seria III tomul VII. mem. 4), σσ. 83 - 119. — Τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, Le modèle français de l'Erotocritos, Poème crétois du XVIIe siècle. Extrait de la «Littérature comparée» (Avril - Juin). Paris 1936. — Ν. Β. Τωμαδάκη, Ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ οἱ Τούρκοι, «Δρῆρος» Α' 1937, σσ. 136 - 137 [= περὶ τῶν τουρκικῶν μεταφράσεων τοῦ ἔπους]. — Ἐμμ. Κριαρᾶ, Μελετήματα περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, Athen 1938 (Texte und Forschungen zur byzantinisch - neugriechischen Philologie, no 27). — Γ. Ζώρα, Ἐρωτόκριτος καὶ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, «Νέα Ἑστία» 22, 1937, σσ. 1605 - 1614. — Τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, Περὶ τὰς πηγὰς τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ». Ἀθήναι 1945. — S o v. P a m m e r, Neogræca. Poznám 1920, σσ. 5 - 17. — Λ. Τραυλαντώνη, Ὁ Ἐρωτόκριτος τοῦ Κορνάρου, «Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικά» Γ', 1935 - 1936, σσ. 91 κ.έξ. — Γ. Σεφέρη, Ἐρωτόκριτος. Ἀθήναι 1946. — Λ. Πολίτη, Θέματα τῆς λογοτεχνίας μας. [Ἀθήναι 1947], σσ. 93 - 103. — Μ. Κριαρᾶ, Πηγὰς καὶ ἐπιδράσεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου, «Νέα Ἑστία»

ἩΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΒΙΚΕΝΤΙΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΠΑΡΑΦΡΑΣΘΕΙΣ

ὑπὸ Κ. Σ.

ΕΝ ΗΡΑΚΛΕΙΩ (Κρήτης)

1 9 0 6

Προμετωπίς τῆς ὑπὸ Κ. Σ. παραφράσεως τοῦ Ἡρωτοκρίτου.

Μυθήσατε τοῦ Βύζαντος ποῦ νύμφην του ποθεῖ με
ὄτι κατάλληλος ἐγὼ διὰ αὐτὸν δὲν εἶμαι.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Δίσθημ' ἂν εἶχεν ἡμερον ὁ βασιλεὺς κανένα,
τότε εἰθὺς ἀγρίευσαν καὶ τὰ ἡμερωμένα.

Τὴν κόρην ἐγκατέλειψε, τοὺς ξένους ν' ἀποβάλη,
ὑπομονὴ τὸν ὀδηγεῖ καὶ φρόνησις μεγάλη.

Ὡς ἦτο τότε ἄγριος στοῖς ξένοῖς δὲν ἐφάνη,
μετεμορφώθη κ' ἔλαθε γραφίδα καὶ μελάνη.

Ἐγραψε, τὴν ἀπάντησιν ὅτι θὰ ἀναβάλῃ
διότι ἔχ' ἡ Ἄρετὴ ἀσθένειαν μεγάλη.

Καὶ πρὸς τοὺς ξένους ὠμιλεῖ καὶ λέγει μὲ τὰ χεῖλη,
ὄσα στὸν χάρτιν ἔγραψε πρῶτον μὲ τὸ κονδύλι.

Τὴν λύπην του ἐξέφρασε προφορικῶς κ' ἐγγράφως
τὴν κόρην εἶπεν ἀσθενῆ κ' ἰσῶς καλύψῃ τῆφος.

Ἐλαβαν τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἔφυγαν οἱ ξένοι,
στὴν κάμαρον τῆς Ἄρετῆς ὁ ἀναξ μεταβαίνει.

Εἰσέρχεται καὶ μάχαιραν στὴν δεξιάν του φέρει
Τυλῆσσει τὰ μαλλία τῆς στ' ἀριστερόν του χέρι.

Τὰ ἔκοψε, τὰ ἔρριψε χαμαὶ καὶ τὰ ἐπάτει,
ἐστέναξαν κ' ἔθακρυσαν ὅσ' ἦσαν στὸ βαλάντι.

Ἐβλεπον τοὺς πλοκάμους τῆς πάντες χαμαὶ μὲ κόνον
καὶ τῶν χινσῶν μαλλίων τῆς αἱ ρίζαι μένουσιν μόνον

Μαλλία! ποῦ ἐσκλάδωναν κ' ἔθελγον τον καθένα
ἡ κόνις τὸ ἐκάλυπτε χαμαὶ ἐσκορπισμένα,

Μαλλία! ὅπου ὡς χρυσὸς ἐλαμπον κ' ὡς μετάξι!

Ἡ σ. 229 τῆς παραφράσεως.

Ὡς ἐκ τοῦ ἀνωτέρου τίτλου φαίνεται, ὁ συγγραφεὺς τῆς παραφράσεως σημειοῦται διὰ τῶν ἀρχικῶν γραμμῶν Κ. Σ. Κατὰ πληροφορίαν δὲ τοῦ ἐκ Χανίων Κρήτης κ. Μίνωος Ψευδάκη, δοθεῖσαν εἰς τὸν καθηγητὴν Τομαδάκην, πρόκειται περὶ Κρητὸς ὀνόματι Κωνσταντίνου Σιβάκη· περὶ τούτου ὅμως οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν ἔχομεν. Πάντως εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι καὶ αὐτὸς αὐτός ὁ Στέφανος Ξανθοῦδιδης¹, ὁ κριτικὸς ἐκδότης τοῦ Ἐρωτοκρίτου, φέρεται ἀγνοῶν τὴν

ΜΒ', 1947, σσ. 1298 - 1299. - Δ. Η. Οἰκονομίδου, 'Ὁ Ἐρωτοκρίτος εἰς τὴν Ρωμανίαν, α' Ἑλληνικὴ Δημιουργία Β', 1948, σσ. 392 - 397. - Τοῦ αὐτοῦ, 'Ἐὰ ἑλληνικὰ δημῶδη βιβλία καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ρομανικοῦ λαοῦ, Ἐν Ἀθήναις 1951. - Τοῦ αὐτοῦ, 'Ἑλληνικαὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τὴν δημῶδη ρομανικὴν λογοτεχνίαν, α' Ἑπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν) Δ', 1952, σσ. 49 - 57. - Τοῦ αὐτοῦ, Αἰτιολογίαι τοῦ Ἐρωτοκρίτου καὶ ὁ Νέος Ἐρωτοκρίτος, α' Ἑλληνικὴ Δημιουργία Θ', 1952, σσ. 677 - 680. - Στ. Ἀλεξίου, Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, α' Κρητικὰ Χρονικὰ Γ', 1952, σσ. 351 - 422. - Τοῦ αὐτοῦ, Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις εἰς Κρητικὰ κείμενα, α' Κρητικὰ Χρονικὰ ΙΓ', 1954, σσ. 254 - 261. - Ἀλκ. Ἀγγέλου, Ἡ σπασμοειδὴς Ἐπιστήμη καὶ τὸ πρότυπο τοῦ Ἐρωτοκρίτου, α' Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπισθεώρησις Β', 1953, σσ. 145 - 152. - G. Morgh, French and Italian Elements in the Erotokritos, α' Κρητικὰ Χρονικὰ Ζ', 1953, σσ. 201 - 228. - Ἀνδρ. Ξουγγοπούλου, Κρητικὰ μελετήματα: Αἱ μικρογραφίαι τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἰς τὸν κώδικα τοῦ Λονδίνου, α' Κρητικὰ Χρονικὰ Ι', 1956, σσ. 332 - 340. - Α. Πολίτη, Ὁ Ἐρωτοκρίτος καὶ ἡ αἰθυσία τοῦ Β. Κορνάρου, α' Ἀφιέρωμα εἰς τὴν μνήμην τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1960, σσ. 357 - 371. - Ε. Κριαρῆ, Χρονολογικά, μεθοδολογικά καὶ ἄλλα ζητήματα αἰθυσίας καὶ Ἐρωτοκρίτου, α' Ἐπετηρὶς Κ. Ἀμάντου, Ἀθήναι 1960, σσ. 353 - 369. - Γ. Κουρμούλη, Ἰβριεὶ καὶ κάθαρσις παρ' Ἐρωτοκρίτου, α' Κρητικὰ Χρονικὰ ΙΒ' - ΙΓ' (1961 - 1962), 1963, ἀρ. Η, σσ. 27 - 39. - Δ. Βρανούση, Ἐνὰ εἰκονογραφημένον χειρόγραφον τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ρωμανικῆς Ἀκαδημίας, α' Ἐπετηρὶς Ζ', ἀρ. 76 - 85, 1964, σσ. 449 - 456. - Κ. Δ. Μέρτζου, Βιτς Κορνάρου - Ἐρωτοκρίτος, α' Κρητικὰ Χρονικὰ ΙΙΙ' (1964), 1965, σσ. 142 - 244. (βλ. καὶ κρίσιν Α. Πολίτου, α' Κρητικὰ Χρονικὰ Κ', 1966, σσ. 206 - 212). - Μ. Μαντουβάλου, Περὶ τῶν πρώτων στίχων τοῦ Ἐρωτοκρίτου, α' Ἐπετηρὶς Ζ', 1965, σσ. 533 - 541. - G. Spradano, Ἐπιδράσεις τοῦ Ariosto εἰς τὸν Ἐρωτοκρίτον, Ὁ Τάσσο ἀγνωστος εἰς τὸν Κορνάρου, α' Ἐπετηρὶς Δ', 1966, σσ. 222 - 229. - Τοῦ αὐτοῦ, Echi danteschi nell'Erotokritos, α' Siculorum Gymnasium XIX, 1966, σσ. 125 - 131. - Ε.μ.μ. Κριαρῆ, Ἀρχαϊστικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα εἰς τὸν Ἐρωτοκρίτον, α' Ἐπετηρὶς ΙΒ' Διεθνούς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, τόμ. Δ', 1969, σσ. 255 - 276.

1. Μ. Γ. Παρλαμά, Στέφανος Ξανθοῦδιδης (ὁ σοφὸς Δωριεὺς), α' Κρητικὴ Πρωτοχρονιά Β', 1962, σσ. 118 - 121. - Ν. Η. Τομαδάκη, Στέφανος Ξανθοῦδιδης (1864 - 1928), α' Ἀθηνῶν Ο', 1968, σσ. 311 - 324. - Δήμου Ἰερά-

ὕπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον καὶ ἐν τῷ τόπῳ τῆς διαμονῆς του ἐκδοθεῖσαν παράφρασιν, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα ἀναφέρεται¹ ἐκτενῶς εἰς τὴν παλαιότεραν καὶ ἡσσοнос, νομίζω, ἀξίας παράφρασιν τοῦ ἐκ Πατρῶν καταγομένου ἱστοριογράφου, ποιητοῦ καὶ μουσικοῦ Διονυσίου Φωτεινοῦ².

Ἡ παράφρασις ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε ὡς καὶ τὸ πρωτότυπον μέρη, συνολικοῦ ἀριθμοῦ 8210 ἰαμβικῶν δεκαπεντασυλλάβων στίχων, ἐναντι 10052 ἐπίσης ἰαμβικῶν δεκαπεντασυλλάβων τοῦ πρωτοτύπου. Προκειμένου νὰ φανῆ κατὰ μέρη ἡ ἑκτάσις καὶ διαφορὰ εἰς στίχους μεταξὺ πρωτοτύπου καὶ παραφράσεως παραθέτομεν τὸν κάτωθι πίνακα:

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ (Ἐκδοσις Στ. Ξανθουδίδου)		ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ (τοῦ Κρητὸς Κ. Σ.)			
Μέρ. Α' στίχ.	2256	Μέρ. Α' στίχ.	1672	διαφ. στίχ.	584
» Β' »	2464	» Β' »	2078	» »	386
» Γ' »	1760	» Γ' »	1444	» »	316
» Δ' »	2022	» Δ' »	1672	» »	350
» Ε' »	1550	» Ε' »	1344	» »	206
Σύνολον	10052	Σύνολον	8210	Σύνολον	1842

Ἐκ τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῆς παραφράσεως πρὸς τὸ πρωτότυπον προκύπτει ὅτι ὁ παραφραστὴς συμπτύσσει κατὰ κανόνα τὸ περιεχόμενον τῶν στίχων τοῦ πρωτοτύπου. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ παραφραστὴς ἄλλοτε μὲν ἀποδίδει πιστῶς στίχους τοῦ πρωτοτύπου, ἄλλοτε δὲ ἀναπτύσσει (σπανιώτατα) ἄλλους. Ἴδού παραδείγματα τῶν ὡς ἄνω περιπτώσεων:

κλειοῦ (Κρήτης), Τεῦχος τιμητικὸν ἐκδιδόμενον ἐπὶ τῇ τεσσαρακοστῇ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Στεφάνου Ξανθουδίδου. Ἱεράκλειον 1969 (Περιλαμβάνονται μελετήματα: Ν. Β. Τωμαδάκης, Στέφανος Ξανθουδίδης. — Στ. Ἀλεξίου, Ὁ Ξανθουδίδης ὡς ἀρχαιολόγος. — Μ. Παλαμά, Ὁ Σοφὸς Δωριεύς).

1. Στ. Ξανθουδίδου, «Ἐισαγωγή» εἰς τὴν κριτικὴν ἑκδοσιν τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», ἐνθ' ἀνωτ., σσ. IV - VI.

2. Νικ. Σβορώνου, Ὁ Διονύσιος Φωτεινὸς καὶ τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ἔργον, «Ἑλληνικά» 10, 1938, σσ. 133 - 138. — V. Paracostea, Viat, ilo Sultanilor (Οἱ βιοὶ τῶν Σουλτάνων). Bucuresti 1935. — Τοῦ αὐτοῦ, Iie Fotino, Bucuresti 1940. — Τοῦ αὐτοῦ, Date noua despre vial, a si opera lui Dionisie Fotino (Νέα στοιχεῖα περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου Διονυσίου τοῦ Φωτεινοῦ, «Balcania», VII, 2. Bucuresti 1944, σσ. 311 - 331 [μετὰ βιβλιογραφίας]).

α') Σύμπτυξις στίχων τοῦ πρωτοτύπου ἐν τῇ παραφράσει.

Πρωτότυπον :

Μακρά τὸν ὁ Ἐρωτόκριτος ἀπὸ τὴν Ἀρετοῦσα,
τὰ μάτια, ποῦ ἔχε στὴν καρδιά, πάντα τὴν ἐθεώρουσα,
Ἐθεώρειν - τη, ποῦ βράσκοντον - ταχὸν νόχτ' ἀποσπέρα,
μ' ὄλο ποῦ δὲν τὴν ἤβλεπε μὲ μίτια τὴν ἡμέρα.
Ὁ φίλος τ' ὁ πολλὰ ἀκριβὸς θεωρῶντας, πῶς ἐγένη,
καὶ πῶς τὸν - πρῶτο λογισμὸ ἀκόμη δὲν ἀφίνει,
τοῦ λέει μὲν τὰ πολλὰς νὰ πὰ νὰ ξεφρατώσου,
τοῦ λογισμοῦ καὶ τοῦ κορμινοῦ παρὰταξι νὰ δώσου,
καὶ νὰ ἔν οἱ δὲν ἔλομόναχοι, ὄγνι νὰ μὴ γρικῆση
κιανεῖς, ἐκεῖνα ποῦ μιλοῦ, κι ἄλλοι τὰ μολοῆση.
Καβαλλικεύονται κ' οἱ δὲν μὲν - ταχινὴ μὲν σκόβλη,
πάνε καμπόσ' ἀπὸμακρὰ εἰς ἓνα περιβόλι,
κ' εὐρήκασινε μοναξιά, πεζεύγον - καὶ καθίζου,
καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναγμοὺς ἀθισβόλεις ἀρχίζου
(Α', στίχ. 1125 - 1138).

Παράφρασις :

Μακρὴν ὁ Ἐρωτόκριτος ἦτο ἀπὸ τὴν κόρη,
ἀλλὰ τὸ μίτι τοῦ νοὸς καλῶς τὴν ἐθεώρει.
Ἐλῆφιν καὶ ὁ Πολύδωρος εἶχε μεγαλυτέραν
βλέπων τὸν Ἐρωτόκριτον νὰ πιάσχη καθ' ἡμέραν.
Τύπον ζητεῖ κατ'ἄλληλον ἐκεῖνον νὰ λαλήσχη
καὶ μὲ φρονίμους σιμβουλάς νὰ τὸν παρηγορήσχη.
Καὶ μίαν νύκτα ἔφραεν, ἕτ' ἐκοιμῶντο ὅλοι,
τὸν φίλον Ἐρωτόκριτον εἰς ἓνα περιβόλι
(Α', στίχ. 767 - 774).

β') Πιστὴ ἀπόδοσις στίχων τοῦ πρωτοτύπου ἐν τῇ παραφράσει.

Πρωτότυπον :

Τότες ἀπὸ τὸ χάλασμα βγαίνουν οἱ ἀντρειωμένοι,
κι ὡς τσ' εἶδεν ὁ Ρωτόκριτος, σκολάζει καὶ σιωπαίνει,
καὶ τὸ λαγοῦτο σκόρπισεν εἰς ἑκατὸ κομμίτια,
νὰ μὴν - τότε γνωρίζωνε κεῖνα τὰ ξένα μίτια
(Α', στίχ. 565 - 568).

Παράφρασις :

Αἴφνης ἐκ τοῦ κρυψῶνός των ἔρχοντ' οἱ κεκρυμμένοι.
 Τοὺς βλέπ' ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ παύει, σιωπαίνει.
 Ἐθραυσε τὸ λαγοῦτον του εἰς ἑκατὸν κομμάτια,
 ἵνα μὴν τὸν γνωρίσωσιν αὐτὰ τὰ ξένα μάτια

(Α', στίχ. 375 - 378).

Πρωτότυπον :

Ἡ Ἀρετὴ φουκράτονε, τὰ τσ' ἤλεγ' ἡ Φροσύνη,
 καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναγμοὺς τσ' ἀπιλογᾶται κελνη

(Γ', στίχ. 193 - 194).

Παράφρασις :

Ἡ Ἀρετὴ ἠκροάζετο καλῶς τὴν Εὐφροσύνην,
 καὶ ἔπειτα μ' ἀναστεναγμὸν ἀπήνητησε σ' ἐκελενη

(Γ', στίχ. 165 - 166).

γ') Ἀνάπτυξις στίχων τοῦ πρωτοτύπου ἐν τῇ παραφράσει.

Πρωτότυπον :

Λέ', Ἀρετὴ, τὰ μοῦ τασες ἐξελησμονηστῆκα,
 γιὰτ' ἤρθ' ἀπὸ τὴν - ξενιτεῖα ἐπῆρες τόση πρέκα;
 Ἀλλοίμον' ἕποιος γελαστῆ νά' χη 'ς γυναῖκ' ὀλπίδα,
 καὶ ποῦ 'ν τὰ ὄσα μοῦ ταξες στὴ σιδερεὴ θυρίδα

(Ε', στίχ. 1077 - 1080).

Παράφρασις :

Ἰδέ με, λέγει, Ἀρετὴ, ἰδέ με καὶ σὺ Νένα,
 εἶμαι ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἤλθ' ἀπὸ τὰ ξένα.
 Ἰδοὺ τὸ δακτυλίδιον τὴν μόνην μου ἐλπίδα,
 αὐτὸ ποῦ μοῦ ἐδώρησες στὴν σιδερεῶν θυρίδα.
 Νά! Λάβε το ἀμίαντον σήμερον, νὰ γνωρίσης
 καὶ ἐγὼ ὅτ' εἶμαι σταθερός, καθὼς καὶ σὺ ἐπίσης

(Ε', στίχ. 929 - 934).

Ἐξ ἄλλου ἐκ τῆς παραβολῆς τῆς παραφράσεως τοῦ Κ. Σ. πρὸς τὴν κατὰ ὀγδοήκοντα ὀκτὼ ἔτη παλαιότεραν παράφρασιν τοῦ Διονυσίου Φωτεινοῦ (ἀμφότεραι στεροῦνται βεβαίως τοῦ κάλλους τῆς γλώσσης καὶ τῆς ποιήσεως καὶ ἐν γένει τῆς χάριτος, ἥτις διαπνέει τὸ πρωτότυπον) καταφαίνεται ὅτι ἡ παράφρασις τοῦ Κ. Σ. εἶναι κατὰ πολὺ ἀξιολογώτερα, κυρίως διότι :

α') Παρουσιάζει στιχουργικὴν ὁμοιομορφίαν (ἐγγραφή ἐξ ὁλοκλή-

ρου εἰς τὸ μέτρον καὶ τὸ πρωτότυπον, δηλαδὴ εἰς τὸν ἰαμβικὸν δεκαπεντασύλλαβον στίχον, ἐνῶ ἡ τοῦ Φωτεινοῦ ἐγγραφή εἰς πολλὰ εἶδη μέτρων).

β') Ἀποδίδει κατὰ τρόπον πιστότερον τὸ περιεχόμενον τοῦ πρωτοτύπου καὶ δὲν παρουσιάζει οὐσιώδεις παραλείψεις στίχων αὐτοῦ, ἐνῶ ἐν τῇ παραφράσει τοῦ Φωτεινοῦ δὲν ἀποδίδονται οὐσιώδεις στίχοι τοῦ πρωτοτύπου, ὅπως εἶναι οἱ ὑπ' ἀριθ. 1 - 18 στίχοι τοῦ προλόγου τοῦ Α' μέρους.

γ') Δὲν παρεμβάλλονται ἐν αὐτῇ ξένα πρὸς τὸ πρωτότυπον στιχουργήματα, ἐνῶ ἐν τῇ παραφράσει Διονυσίου Φωτεινοῦ παρεμβάλλονται πολλάκις τοιαῦτα.

Σημειωτέον ὅτι ὁ παραφραστὴς Κ. Σ. εἰς τὸ τέλος τῆς παραφράσεως (στίχ. 1340 - 1444), ἐπαναλαμβάνει τοὺς ὑπ' ἀριθ. 1525 - 1550 στίχους τοῦ ἀντιστοίχου μέρους τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀναφέρει ἐν σημειώσει ὅτι καὶ τελευταῖοι στίχοι ἀγέθησαν ὅπως εἶχον ὡς ἀφαιρῶντες τῶν ποιητῶν. Ἐπομένως ὁ Κ. Σ. γράφων τὴν παράφρασίν του, καὶ ἂν ἀκόμη ἐγνώριζεν, δὲν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν παράφρασιν τοῦ Φωτεινοῦ εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς εἶδομεν, δὲν ἀποδίδονται οὐσιώδεις στίχοι τοῦ πρωτοτύπου. Ἐν τούτοις ἡ ἀπόλυτος ταυτότης τῶν κάτωθι στίχων (καὶ ἡ ὁμοιότης ἄλλων τινῶν) εἰς τὰς δύο παραφράσεις πρέπει ὅπως δῆποτε νὰ ὑφείλεται εἰς τὴν πιστότητα μετ' ἧς ἐνίοτε ἀμφότεροι οἱ παραφρασταὶ ἀποδίδουν τὸ πρωτότυπον. Ἴδού οἱ ἀπολύτως ἴδιοι καὶ εἰς τὰς δύο παραφράσεις στίχοι παραβαλλόμενοι πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους τοῦ πρωτοτύπου.

Ἐδὰ πληθύν' ὁ φόβος μου ἐδὰ πληθύν' ἡ ζάλη
(Πρωτότυπον Δ', στίχ. 1367).

Τώρα αὐξάν' ὁ φόβος μου, τώρα αὐξάν' ἡ ζάλη

(Παράφρασις Κ. Σ., Μέρος Δ', στίχ. 1129. Παράφρασις Φωτεινοῦ, Μέρος Δ', τόμ. Β', σ. 226, στίχ. 15).

καὶ ἀκόμ' ὁ ἥλιος εἶν' ψηλά, καὶ πρὶν νὰ χαμηλώσῃ,
γὴ αὐτὸ γὴ τοῦτο τὸ σπασθὲ τὸ τέλος θέλει δώσει
(Πρωτότυπον Δ', στίχ. 1779 - 1780).

Ὁ ἥλιος εἶν' ὀψηλά, καὶ πρὶν νὰ χαμηλώσῃ
αὐτὸ ἢ τοῦτο τὸ σπασθὲ τὸ τέλος θέλει δώσει

(Παράφρασις Κ. Σ., Μέρος Δ', στίχ. 1491 - 1492. Παράφρασις Φωτεινοῦ, Μέρος Δ', τόμ. Β', σ. 251, στίχ. 9 - 10).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν δρώντων προσώπων τῆς παραφράσεως παρατηρητέα τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν τῇ παραφράσει τὸ ὄνομα Ἡράκλῃς (σύζυγος τῆς Ἀρτέμιδος καὶ πατήρ τῆς Ἀρετούσας) τοῦ πρωτοτύπου ἀπαντᾷ πάντοτε ὡς Ἡρακλῆς. Τοῦτο ἐν τῇ παραφράσει Φωτεινοῦ ἀπαντᾷ ἄλλοτε μὲν ὡς Ἡράκλῃς καὶ ἄλλοτε ὡς Ἡρακλῆς καὶ μόνον ἐν τῷ προλόγῳ, καθὼς καὶ ἐν τῷ προτασσομένῳ τῆς παραφράσεως καταλόγῳ τῶν ὀνομάτων ἀπαντᾷ ὡς Ἡράκλειος. Ὁ Γ. Σεφέρης¹ σημειωτέον ἀναφέρει ὅτι ὁ Φωτεινὸς «τὸν Ρήγα Ἡράκλῃ [τοῦ πρωτοτύπου] τὸν ἔκαμε Ἡράκλειον», χωρὶς νὰ διευκρινίσῃ ὅτι ἐν τῇ παραφράσει ὑπάρχουν καὶ ἐναλλάσσονται τὰ ὀνόματα Ἡράκλῃς καὶ Ἡρακλῆς.

Ἐπίσης ὡς Ἡρακλῆς ἀπαντᾷ πάντοτε ἐν τῇ παραφράσει καὶ ὁ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ φέρων τὸ ὄνομα Ἡράκλῃς (ἡγεμὼν τῆς Εὐρίπου), ἐνῶ ἐν τῇ παραφράσει Φωτεινοῦ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ πάντοτε ὡς καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἤτοι ὡς Ἡράκλῃς. Ἡ Νένα Φροσύνη τοῦ πρωτοτύπου εἰς μὲν τὴν παράφρασιν Κ. Σ. ἀπαντᾷ ὡς Νένα Εὐφροσύνη εἰς δὲ τὴν παράφρασιν Φωτεινοῦ ὡς δαδὰ Εὐφροσύνη. Τὸ ὄνομα Φροντίστας (σύμβουλος τοῦ Ἡράκλῃ) τοῦ πρωτοτύπου ἀπαντᾷ αὐτούσιον ἐν τῇ παραφράσει Κ. Σ., ἐνῶ ἐν τῇ παραφράσει Φωτεινοῦ ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ Σοφοκλῆς. Αὐτούσιον ἀπαντᾷ ἐν τῇ Παραφράσει Κ. Σ. καὶ τὸ ὄνομα Σπιθόλιοντας τοῦ πρωτοτύπου, ἐξαιρέσει δύο περιπτώσεων, ἐνθα ὁ παραφραστής χρησιμοποιοεῖ τοὺς καθαρεύοντας τύπους Σπιθολέων (Β', στίχ. 1062) καὶ Σπιθολέοντος, τοῦ (Β', στίχ. 491). Τοῦτο ἐν τῇ παραφράσει Φωτεινοῦ ἀπαντᾷ πάντοτε ὡς Σπιθολέων. Ὡς πρὸς τὰ ὑπόλοιπα ὀνόματα τῆς παραφράσεως ταῦτα εἶναι αὐτὰ τὰ ὀνόματα τοῦ πρωτοτύπου καὶ τὰ ὀνόματα τῆς παραφράσεως Φωτεινοῦ.

Ἡ παράφρασις τοῦ Κ. Σ. ἔχει γραφῇ εἰς γλῶσσαν λογίαν, οὐχὶ ἀπηλλαγμένην ὅμως τύπων τῆς δημώδους. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρομεν ἐκ τοῦ Α' μέρους τῆς παραφράσεως τοὺς κάτωθι τύπους, οἱ ὅποιοι σημειωτέον ἐπαναλαμβάνονται πολλάκις τόσον εἰς τὸ Α', ὅσον καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα μέρη αὐτῆς: ἀδέλφι, κυρὰν, πλειό, γυρεύεις, γυρίζουν, μπορῶ, χέρα, χέρι, δείχνει, ἐπαιρνε, ἐπέρνα, σάν, ψάχνει. Ἐπὶ πλέον ἐν τῇ παραφράσει ἀπαντῶμεν δις τὴν ἀγροῖκον λέξιν μοῦτρον (Β', στίχ. 407, 634), καθὼς καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ παραφραστοῦ πλασθείσας λέξεις: ἀνοστροτραγουδῶσι (Α', στίχ. 512) καὶ ποταμοπέλαγος (Δ' στίχ. 62).

1. Γ. Σεφέρης, Ἐρωτόκριτος. Ἀθήναι 1946, σ. 45.

“Όσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μέτρον ὁ παραφραστὴς χρησιμοποιοεῖ τὸν λαμβικὸν δεκαπεντασύλλαβον στίχον κατὰ διστίχους ὁμοιοκαταλήκτους στροφάς. Γενικῶς οἱ δεκαπεντασύλλαβοι τῆς παραφράσεως στεροῦνται ἀρμονικότητος καὶ εἶναι κατὰ πολὺ κατώτεροι τῶν δεκαπεντασυλλάβων τοῦ πρωτοτύπου. Ὑπάρχουν ἐν τῇ παραφράσει λίαν συχναὶ καὶ ἐνίοτε ἀνυπόφοροι χασμωδίαι, ὅπως:

ἀνοήσια Ἀρετὴ εἶναι αὐτὴ μεγάλη

(Λ', στίχ. 685).

δὲ σκέπτεται ὁ βασιλεὺς τοιαῦτα, οὔτε ἄλλοι

(Β', στίχ. 56).

ἔχι μακρῶν, εὐρίσκετο καὶ μὴ ἀποθήκη

(Γ' στίχ. 306).

ὅτι κατύλληλος ἐγὼ διὰ αὐτῶν δὲν εἶμαι

(Γ', στίχ. 368).

διὰ ἐσένα, βασιλεῦ, μεγάλην λύπην εἶχα

(Ε', στίχ. 162).

Ἐπὶ πλέον ὁ παραφραστὴς ἀποφεύγει τὴν συνίζησιν, ἣν σημειωτέον ἀπαντῶμεν μόνον μεταξὺ φωνηέντων (ἔχι ὅμως πάντοτε) τῆς αὐτῆς λέξεως, π.χ.

ἀνέπαυσι ἀπέμειναν τὰ σιδηρᾶ κοντάρια

(Ε', στίχ. 1503).

τῶν βασιλέων ἡ καρδιὰ ὡς ἄελος ἐρράγη

(Δ', στίχ. 1407).

Ἀλλὰ

κ' οἱ δύο τὰ κοντάρια στὸν μίλιγγα κτυπῶσι

(Β', στίχ. 1500).

εἰκάζω, ἡ καρδιὰ σου λύπην πολλὴν θὰ ἔχη

(Γ', στίχ. 830).

Ἐλλιπεῖς ἢ ὑπέρμετροι στίχοι ἐν τῇ παραφράσει δὲν ὑπάρχουν· δέον ὅμως πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ μέτρου εἰς τοὺς κάτωθι στίχους:

Ν' ἐκ δὲ ἰώ ξης ὄφειλες τὸν ἔρωτ' ἀπὸ σένα

(Λ', στίχ. 155).

τὸν βλέπουν μ' σ υ γ κ ἰ ν ἠ σ ι ν οἱ φίλοι του μεγάλην

(Λ', στίχ. 1553).

κ ἠ ρ υ ξ τὸτ' ἐφώνηξε κ' ἐκήρυττε πανδήμως

(Β', στίχ. 103).

ἀντὶ θυμοῦ στὸν ἄνακτα μ' εὐγένειν ἐλάλει
(B', στίχ. 700).

Νένα μου, τίς σου φαίνεται κάλλιον παλλκάρι
(B', στίχ. 1089).

κ' εἶπε, δέν μ' ἐγνώρισες, δέν ξέρεις ποῖος εἶμαι
(B', στίχ. 1343).

στὸν κτύπον ὁμως κατὰ σοῦ τῆς κοντριᾶς τῆς πρώτης
(B', στίχ. 1417).

ἀπὸ τὴν πλάνην, στὸν θεὸν εὐχομαι ν' σ' ἐκβάλλῃ
(Γ', στίχ. 605).

τέκνον καὶ κληρονόμον μου εἰς δλα ν' σ' ἀφήσω
(Δ', στίχ. 976).

ὅ,τι δνοῦς κ' θέλησις ζητοῦν κ' ἐπιθυμοῦσι
(E', στίχ. 544).

νὰ γίνουν αἱ ἐπόμεναι διορθώσεις σφαλμάτων, ὀφειλομένων πιθανῶς εἰς τὸν τυπογράφον :

A', στίχ. 155:	ν' ἐκδιώξης	— γραπτ.	νὰ ἐκδιώξης.
A', στίχ. 1553:	μ' συγκλήσειν	— γραπτ.	μὲ συγκλήσειν.
B', στίχ. 103:	κῆρυξ	— γραπτ.	[ὁ] κῆρυξ.
B', στίχ. 700:	εὐγένειν	— γραπτ.	εὐγένειαν.
B', στίχ. 1089:	παλλκάρι	— γραπτ.	παλληκάρι.
B', στίχ. 1343:	κ' εἶπε	— γραπτ.	καὶ εἶπε.
B', στίχ. 1417:	κοντριᾶς	— γραπτ.	κονταριᾶς.
Γ', στίχ. 605:	ν' σ' ἐκβάλλῃ	— γραπτ.	νὰ σ' ἐκβάλλῃ.
Δ', στίχ. 976:	ν' σ' ἀφήσω	— γραπτ.	νὰ σ' ἀφήσω.
E', στίχ. 544:	κ' θέλησις	— γραπτ.	καὶ θέλησις.

Ὡς πρὸς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν αὕτη γενικῶς εἶναι ἐπιτυχής, αἱ δὲ ὑπάρχουσαι ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε περιπτώσεις ἀτελοῦς ὁμοιοκαταληξίας (μὴ πλήρης ἀντιστοιχία τῶν φθόγγων εἰς τὰς ὁμοιοκαταλήκτους λέξεις) δὲν εἶναι σχετικῶς πολλαί, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐκτάσεως τῆς παραφράσεως (8210 στίχοι).